

The background is a solid green color with a repeating pattern of white line-art icons. These icons include a graduation cap, a lightbulb, a clock, a target, a bar chart, a document with 'ABC', a person wearing glasses, a gear, a book, a hand holding a trophy, a computer monitor with a line graph, and a stack of books.

ProjehCenter

www.ProjehCenter.ir

 | @projehcenter

 | @projehcenter_ir

...

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
تاریخچه و بررسی عملکرد سوبسید در ایران.....	۱
تاریخچه و بررسی عملکرد سوبسید در ایران	۲
میزان سوبسیدهای پرداخت شده در ایران طی سالها (۱۳۵۲-۵۵) برحسب کالاهای	
اساسی (میلیون ریال)	۴
سهم ۵ قلم از کالاهای اساسی از کل سوبسید پرداختی ۶۵-۶۸	۵
آثار اقتصادی - اجتماعی حذف سوبسید	۵
۱۰ هدف دولت از پرداخت سوبسید در قبل از انقلاب	۷
اهداف دولت از پرداخت سوبسید در بعد از انقلاب	۷
نحوه پرداخت سوبسید در کشورهای صنعتی	۸
میزان سوبسید دریافتی تولیدکننده از محل حمایتهای قیمت و سایر عملکردهای دولت	
در کشورهای منتخب (برحسب درصدی از فروش سال ۸۵-۱۹۸۲)	۸
تأثیر حذف سوبسید در کشورهای در حال توسعه	۹
حذف سوبسید مصرف کننده:	۹
حذف سوبسید تولیدکنندگان:	۹
تنگناهای موجود در نظام پرداخت سوبسید در ایران	۱۰
نتیجه کلی:	۱۱
نظر دو استاد دانشگاه تهران درباره سوبسید	۱۲

تاریخچه و بررسی عملکرد

سوپسید در ایران

تاریخچه و بررسی عملکرد سوبسید در ایران

برای اولین بار، در انگلستان قبل از به سلطنت رسیدن چارلز دوم (۱۶۶۰م) اصطلاح سوبسید و بکار گرفته شده است، بدین ترتیب دولت از بودجه عمومی، جهت افزایش درآمد دربار سالانه مبلغی (بطور نقدی و رایگان) به خانواده سلطنتی می‌پرداخت در ایران سوبسید به مفهوم دخالت دولت در امر عرضه و تقاضا، از سال ۱۳۱۱ با تصویب قانونی به منظور تأسیس سیلو در تهران با هدف خرید و فروش و ذخیره آن هم تهیه و ذخیره‌سازی گندم توسط سازمان غله به جهت مقابله با کمبودهای احتمالی آغاز شد و هدف آن هم تهیه و ذخیره‌سازی گندم کافی جهت تهیه نان ارزان برای مصرف‌کنندگان کم درآمد شهری می‌باشد.

با وقوع جنگ جهانی دوم بواسطه اشغال ایران توسط نیروی بیگانه قیمت‌های مواد غذایی و... بشدت طریقی کرد و بدنال آن نایاب شد که مهمترین آن نان بود که دراین حالت دولت تصمیم به خرید نان به قیمت گران شد و آن را به قیمت ارزان به نانوایان تحویل داد. بنابراین علل اصلی برقراری سوبسید را می‌توان تعدیل افزایش قیمت کالاهائی دانست که مصرف آن از نظر مردم حیاتی می‌باشد از آغاز دهه ۱۳۴۰ موارد دیگر تحت حمایت دولت قرار گرفت که بارزترین آن کمک به سازمانهای آبرسانی شهری و غیره بود که عمدتاً بصورت موردی پرداخت می‌گردید. اقدام دولت در تأسیس کارخانه کودشیمیایی درسال ۱۳۴۲ از جمله اقدامات دیگر است.

منابع اصلی تامین اعتبار سوبسید (۱۳۵۲-۱۳۶۷) عبارت بود: از ۱- درآمد عمومی ۲- درآمد سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان، ناشی از ما به تفاوت قیمت کالاهای وارداتی تا تولیدات داخلی. از آنجا که پرداخت سوبسید در ایران (۶۷-۱۳۵۲) بدون برنامه ریزی از پیش تعیین شده و فقط به لحاظ یک راه حل کوتاه مدت از اوایل دهه ۱۳۵۰ اتخاذ گردیده لذا روند پرداختهای آن رابطه تنگاتنگی با تنش های بودجه و - در یک دید وسیعتر - با درآمدهای نفتی داشته است ولی رویهم رفته سرآغاز پرداخت سوبسید در ایران حاکی از نوعی شانه خالی کردن از زیربار مسئولیت کنترل قیمتها و عدم توان پی ریزی یک بنیان سالم می باشد.

میزان سوبسیدهای پرداخت شده در ایران طی سالها (۱۳۵۲-۵۵)

برحسب کالاهای اساسی (میلیون ریال)

سال	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵
کالا				
گوشت وارداتی	۱۳۰	۴۶۴۲	۸۰۴۵	۹۲۵۷
کودشیمیائی	۳۰۰	۵۴۸۱	۸۳۶۷	۶۴۹۷
خرید گندم	۴۹۲۳	۲۷۹۸۰	۳۹۴۵۱	۱۴۰۶۹
مرکبات، سیبزمینی حمل کالا	-	-	-	۱۱۹۸

پس از انقلاب در سال ۱۳۵۸ باتوجه کمبود عرضه برخی کالاها و محاصره اقتصادی دولت

کماکان به ورود کالاهای اساسی و پرداخت سوبسید ادامه داد لیکن در ۱۳۵۹ به دلیل

جنگ و جیره‌بندی کالاهای اساسی میزان سوبسید پرداختی کاهشی (از ۷۹/۲ میلیارد

ریال به ۳۷/۳ میلیارد ریال) معادل ۰/۵۲ داشته است.

سهم ۵ قلم از کالاهای اساسی از کل سوبسید پرداختی ۶۵-۶۸

سال	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸
درصد	۹۰	۷۰	۹۰	۸۶	۹۱	۷۴

آثار اقتصادی - اجتماعی حذف سوبسید

دولت می‌تواند باتوجه به هدفهای مشخص خود کمکهای اعطائی را در یک یا چند مورد و حتی تمام موارد موجود حذف یا کم کنند. تأثیر حذف این کمکهای بستگی کامل به

مورد حذف و مقدار آن دارد و برحسب اینکه حذف کمکهای دولت مربوط به امور

تولیدی، توزیعی، مصرفی باشد اثرات متفاوتی روی بخشهای مختلف اقتصادی و بازار دارد.

بطور کلی حذف سوبسید برای یک کالا بخصوص می‌تواند دارای اثرات چندجانبه‌ای باشد

که می‌تواند به شرح زیر باشد:

اثر بر تولید و تولیدکنندگان

اثر بر مصرف و مصرف‌کنندگان

اثر در ترکیب و کل هزینه‌های دولت

اثرات اجتماعی و سیاسی حذف سوبسید

اثرات افزایش قیمت بر تولید و تولیدکنندگان

- افزایش قیمت یک محصول لزوماً و از دید اقتصادی نمی‌تواند موجب افزایش تولید گردد و باید اثری برافزایش درآمد تولیدکننده داشته باشد تا بتواند درتولید موثر باشند. مثلاً افزایش قیمت تولیدی یک محصول زراعی موجب بالارفتن قدرت خرید روستائیان و افزایش درآمد آنها می‌گردد و نتیجه که بدنبال این افزایش درآمد قابل تصورست این است که افزایش درآمد آنها موجب کاهش مهاجرت روستائیان می‌شود و دربلندمدت موجب کمتر شدن فاصله درآمد شهرنشینان و روستانشینان می‌گردد. و هم چنین دارای اثرات منفی نیز هست.

افزایش قیمت مصرفی مورد حذف سوبسید بر هزینه خانوارهای کم درآمد اثر نامطلوب می‌گذارد، خصوصاً اگر این افزایش مربوط به قیمت کالای باشد که درشاخص هزینه خانوارها از ضریب اهمیت بالای برخوردار است.

اولین تأثیر حذف سوبسید روی بودجه بطورطبیعی کاهش هزینه‌های دولت است و این مطلوب است ولی مهمتر از کاربرد درآمد ایجاد شده یا اعتبار صرف نشده از محل حذف سوبسید است و بایستی در راههای ضدتورمی و بویژه تولیدی صرف شود درنتیجه افزایش قیمت، انگیزه لازم برای سرمایه‌گذاری و بکارگیری تکنولوژی نوین درتولید کشاورزی بوجود می‌آید و به تولید بیشتر موادغذایی می‌انجامد که درنتیجه آن دربلندمدت قیمتهای پایین موادغذایی حاصل می‌شود.

۱۰ هدف دولت از پرداخت سوبسید در قبل از انقلاب

پرداخت سوبسید به کالاهای مصرفی از برنامه پنجم عمرانی در نظام گذشته صورت جدی‌تری به خود گرفت. بطور کلی اهداف اساسی رژیم گذشته را در پرداخت سوبسید جلوگیری از افزایش قیمت‌ها و کمبود کالاها بوسیله سوبسید و واردات دانست. برای هدایت سیاست‌های سوبسیدی صندوق حمایت از مصرف‌کننده در سال ۱۴۴۸ تأسیس گردید.

اهداف دولت از پرداخت سوبسید در بعد از انقلاب

با کاهش منابع در دوران جنگ و افزایش هزینه‌های دولت، دچار کسری بودجه گردید و بحران بصورت جدی شروع شد. در نتیجه دولت متوسل به استقراض و تزریق قدرت خرید کاذب شد و در شرایط تثبیت اقتصادی مکلف به رساندن کالا و خدمات در حداقل ممکن به خانوارها شد به همین خاطر شبکه توزیع تحت کنترل قرار گرفت و سیاست تعیین قیمت به اجرا گذاشته شد. در شرایط تثبیت اقتصادی سوبسید بعنوان محور کارها شکل گرفت و تصمیم‌گیریها جنبه سیاسی و عاری از ماهیت اقتصادی داشت. در لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در بخش بازرگانی قسمت قیمت‌گذاری و سوبسید، اهداف، استراتژی، و روشهای اجرای سوبسید را مشخص کرده است.

نحوه پرداخت سوبسید در کشورهای صنعتی

در اکثر کشورهای صنعتی درمورد کالاهای اساسی کشاورزی سوبسید تنها به

تولیدکنندگان تخصیص می‌یابد (نرخ تضمین که بالاتر از قیمت بازار است).

برای مثال در ژاپن، دولت برنج و گوشت وارداتی را به ۶ تا ۸ برابر قیمت بین‌المللی در

اختیار مردم می‌گذارد و با همین نرخ‌ها نیز از کشاورزان محصولات آنها را می‌خرد و دلیل

اینکه مصرف‌کنندگان در کشورها صنعتی حمایتی از سوی دولت دریافت نمی‌کنند، را

می‌توان در توزیع مناسب درآمد و بالابودن سطح درآمد سرانه در این کشورها داشت.

میزان سوبسید دریافتی تولیدکننده از محل حمایت‌های قیمت و سایر

عملکردهای دولت در کشورهای منتخب (برحسب درصدی از فروش

سال ۸۵-۱۹۸۲)

کالا	کشور	۱۹۸۲-۸۳	۱۹۸۳-۸۴	۱۹۸۴-۸۵
شیر	ژاپن	۱۶/۹	۲۲/۰	۲۳/۱
	امریکا	۲/۷	۱۷/۷	۲۱/۲
	بازار مشترک	۵۴/۹	۶۳/۰	۶۲/۰
گندم	ژاپن	۷۷/۹	۷۷/۷	۷۹/۹
	بازار مشترک	۸۵/۵	۴۴/۹	۳۷/۶
	امریکا	۷/۸	۳۸/۰	۱۷/۲

تأثیر حذف سوبسید در کشورهای در حال توسعه

حذف سوبسید مصرف‌کننده:

عده‌ای از صاحب‌نظران اعتقاد دارند حذف سوبسید یا افزایش قیمت محصولات کشاورزی در کوتاه مدت به کاهش قیمت مواد غذایی و در بلندمدت می‌انجامد. حذف سوبسید (افزایش قیمت‌ها) انگیزه لازم برای سرمایه‌گذاری و بکارگیری تکنولوژی نوین در تولید کشاورزی را بوجود خواهد آورد. بدین ترتیب حذف سوبسید مصرفی در جهت افزایش تولید داخلی در کل نمی‌تواند هدف غیرمعقولی باشد.

حذف سوبسید تولیدکنندگان:

با توجه به ماهیت محصولات کشاورزی که در مقابل نوسانات قیمت کم‌کشش و در معرض تغییرات جوی آسیب‌پذیر می‌باشد و با این عنایت که ایران یکی از واردکنندگان مواد غذایی می‌باشد پس پرداخت سوبسید به خارج از کشور منتقل نمی‌شود و هرگونه حمایت حساب شده از تولید بمعنی افزایش تولید و کاهش وابستگی به خارج می‌باشد، هرگاه کلیه حمایت‌ها از تولید کالاهای اساسی قطع شود هزینه‌ها افزایش و واردات بیشتر می‌شود.

تنگناهای موجود در نظام پرداخت سوبسید در ایران

- 1_ مشکلاتی که به تبع نرخ‌های چندگانه ارز بوجود آمده است.
- 2_ عدم انعکاس هزینه واقعی سوبسید در حسابهای ملی
- 3_ مشکل مقایسه قیمت‌های داخلی با قیمت‌های جهانی کالاهای مشمول سوبسید
- 4_ عدم وجود نظام بازبینی و ارزیابی پرداخت‌های سوبسید
- 5_ روند افزایش سوبسید عاملی در جهت کسری بودجه ایران
- 6_ نحوه تخصیص سوبسید به گروه‌های مختلف درآمدی.

نتیجه کلی:

الف- بدلیل وجود تفاوت در توزیع درآمدها و هزینه‌ها در نواحی شهری و روستائی از یک طرف و استانهای کشور از طرف دیگر و نیز عدم توزیع و اعمال اصولی سیستم سوبسید در ایران، ضرورت و لزوم بازنگری در سیستم سوبسید کنونی و اعمال سوبسید به نواحی محرومتر برحسب مورد و بررسی کلیه جوانب دیگر حتمی است.

ب- اهداف سیستم سوبسیدی باید از قبل و براساس استراتژیهای توسعه بگونه‌ای طراحی گردد که در بلندمدت بطرف کاهش سوبسیدهای مصرفی و در جهت حمایت اصولی از مبانی تولیدی و امکانات زیربنای داخلی سوق داده شود بطوریکه جامعه توان پرداخت آن را داشته باشد و بار مالی سوبسید از هزینه‌های عمومی دولت حذف گردد.

ج- در کوتاه مدت بهر حال با بررسی اثرات تورمی، توزیع درآمدی خط فقر، کششهای درآمدی و اهمیت نسبی کالای مورد بحث در بودجه خانوارها با طبقات درآمدی متفاوت می‌توان کالاهای حساستر و ضروری‌تر را از غیرضروری‌تر مورد شناسای قرارداد و سبستم سوبسیدی کنونی را بطور بهینه اعمال نموده و گامی مؤثر در جهت القای الگوی مصرفی متناسب با امکانات تولیدی داخلی برداریم.

د- سیاستها حمایتی دولت و سیستم‌های سوبسید (قیمت‌گذاری) در جهت احیاء و افزایش تولید در زمینه‌های کشاورزی و صنعتی هنگامی معقول بنظر می‌رسد که کشش قیمتی عرضه کالاهای مربوط از صفر بزرگتر باشد یا به عبارتی کشش‌پذیر باشد و در واقع نسبت به تغییرات قیمت از خود واکنش نشان دهند.

نظر دو استاد دانشگاه تهران درباره سوبسید

سوال: نظر شما درمورد سوبسید چیست؟

جواب: به نظر من سوبسید تو ایران بد برداشت شده است و بین فقیر و ثروتمند تفاوت قائل نشده است (مثلاً سوبسید نان) که ثروتمندان هم استفاده می کنند درحالیکه حق آنها نیست. باید تمام سوبسیدهای که در ایران است برداشته شود و فقط سوبسید نان و سرمایه گذاری بماند. و دولت هم نقش ناظر باشد و حمایت کننده باشد و کار را تا جای که امکان دارد به بخش خصوصی واگذار کند و به بخش خصوصی سوبسید سرمایه گذاری بدهد. و سوبسید هم از زمانی که در ایران رایج شده زیاد مثبت عمل نکرده است. پیشنهاد من در مورد نان این است که سوبسید نان کوپنی شود و در اختیار اقشار فقیر داده شود تا بین فقیر و ثروتمند تفاوت قایل شود و سوبسیدی که مال همه است را حذف کنند.

سوال: نظر شما درمورد سوبسید چیست؟

استاد ابراهیم رزاقی جواب: سوبسید واقعاً لازم است با شرایط که ما داریم چون عملاً از انقلاب تا حالا ۵۰٪ قدرت خرید کارمندان و ... کم شده است. و اگر قرار باشد سوبسید حذف شود باید متعاقب آن درآمد و حقوق کارمندان و کارگران و ... بالا رود نکته مهم اینکه این سوبسید به دست مردم فقیر رسیدن مهم است و اگر حذف کنیم هزینه آن برای جامعه (مخصوصاً قشر فقیر) بالا می رود. و پولی از حذف سوبسید و غیراز بودجه عمومی می ماند صرف اشتغال زائی، کنترل تورم و ... شود. و اگر حالا سوبسید که هست

از افراد ثروتمند مالیات گرفته شود تا با مردم فقیر و کم درآمد برابری نداشته باشند. کار جدیدی در مورد بنزین قرار است انجام بدهند اینست که می‌خواهند تا سقف مشخص ۳۰ لیتر در روز با نرخ دولتی (با سوبسید) اضافه بر آن گرانت‌تر خواهد شد بطور کلی اگر می‌خواهیم سوبسید را حذف یا برقرار کنیم راهی را انتخاب کنیم که عوارض کمتری دارد مثلاً همین جیره بنزین باعث گرانی کرایه می‌شود.